

УДК: 378.

О.І. ЛЮБІНСЬКА

**КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ
З ЛАБОРАТОРНОЇ МЕДИЦИНИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Резюме. У статті розкривається зміст критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини. Зазначено, що для мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного критеріїв встановлено відповідні показники та визначено рівні сформованості – низький, середній, достатній, високий. Проаналізовані автором показники, обґрунтовані критерії та рівні дають змогу визначити сучасний стан та передбачити динаміку формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини при підготовці у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: професійна компетентність, бакалавр лабораторної медицини, критерії, показники, рівні сформованості.

Постановка проблеми. Однією із сучасних і актуальних проблем розвитку педагогічної теорії та практики, що активно обговорюється вченими в країнах Європейської співдружності, є вдосконалення системи освіти з позицій компетентнісного підходу. Ефективність професійної підготовки майбутнього фахівця та якість освіти загалом визначається рівнем сформованості професійної компетентності сучасного фахівця. Незважаючи на численні публікації, що свідчать про актуальність даної проблеми, критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців бакалаврів з лабораторної медицини потребують додаткових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні питання проблеми формування професійної компетентності, застосування компетентнісного підходу у сфері вищої освіти знайшли відображення у працях І.А. Зязюна [6], І.В. Овчарук [7], О.П. Савченко [12], В.В. Ягупова [14].

Мета статті: визначити та теоретично обґрунтувати основні критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини в процесі підготовки у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічних дослідженнях для оцінки сформованості або розвитку умінь, навичок, якостей, компетентностей, спрямованості підготовленості, обґрунтовується доцільність використання різних критеріїв. Проте, визначення критеріїв – одне із складних завдань педагогічної науки.

Слово «критерій» грецького походження. У словниках зустрічаємо такі тлумачення цього поняття:

- критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило; [2, 588];
- критерій – це мірило для оцінювання чого-небудь, засіб для перевірки істинності або помилковості того або іншого твердження [10, 149].

А.В. Галімов зазначає, що «критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються у конкретних показниках» [3, 93]. У довідниковій літературі термін «показник» визначається як ознака чого-небудь; явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу; кількісна характеристика властивостей процесу [2, 1024]. Якщо критерій – це якість та властивості досліджуваного об'єкта, то показники – це міра сформованості того чи іншого критерію [17]. Т.Ю. Фурмана у своєму дослідженні виходить з того що, критерії знаходять своє вираження у конкретних показниках [13, 7].

З огляду на те, що критерій можна визначити як сукупність основних показників, які розкривають норму, вищий рівень розвитку відповідної якості, то показник, як компонент критерію, є типовим і конкретним виявом однієї із суттєвих сторін, на підставі якого можна визначити наявність якості, зробити висновок про рівень її розвитку. Його використання допомагає оцінити якість і рівень сформованості компетентності [16, 5-7]. У словнику поняття «рівень» визначають як ступінь якості, величина досягнута у чому-небудь; ступінь чистоти освіти, культури, підготовки [2, 1223].

В.Н. Веденський виділяє три рівні сформованості професійної компетентності: вузький – передбачає сформованість необхідної операційної компетентності; достатній – сформованість операційних і ключових компетентностей (крім базової); широкий – сформованість операційних, ключових і базових компетентностей [15, 54]. Є.М. Павлютенков виділяє п'ять рівнів професійної компетентності, зокрема: репродуктивний (дуже низький), адаптивний (низький), локально-моделюючий (середній), системно-моделюючий (високий) та творчий (дуже високий) [9, 77].

Так, у загальній структурі професійної компетентності найчастіше виокремлюють комунікативну, психологічну, соціальну, технологічну і мовну складові [4, 13], а також структурними компонентами професійної компетентності фахівця визначають такі: мотиваційну, предметно-діяльнісну, інформаційну, психологічну [5, 108].

Оскільки наше дослідження стосується формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини, доцільно проаналізувати компоненти чи критерії, які визначають дослідники саме у цій галузі. Так, І.В. Радзівська, у процесі дослідження формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер з метою діагностики рівнів сформованості ключових особистісних, ключових професійних та інструментальних компетенцій майбутньої медичної сестри, використовує наступні дидактичні критерії:

- мотиваційно-особистісний критерій характеризує систему особистісних якостей медичної сестри – мотивацію до навчання, мотивацію до професійної діяльності, розвиток рефлексивних здібностей, сформованість якостей лідера, сформованість готовності до навчання;
- інформаційно-когнітивний критерій – розвиток творчої та пошуково-дослідної діяльності студентів, обсяг і якість засвоєння спеціальних знань з циклу фахових дисциплін, міцність засвоєння знань, виконання професійно-орієнтованих завдань;

– практично-операційний критерій – оволодіння професійними вміннями та навичками (предметно-практичними, знаково-практичними), здатність застосовувати знання та уміння при здійсненні професійної діяльності медичної сестри [11, 12].

І.Р. Махновська, досліджуючи професійну підготовку магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти з метою оцінки готовності студентів до професійної діяльності визначає наступні критерії: теоретичний, діяльнісний, особистісний [8,12].

Досліджуючи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін Л.О. Борисюк виокремлює такі компоненти: мотиваційно-аксіологічний, змістовно-когнітивний, інтеграційно-діяльнісний та особистісно-розвивальний [1, 10].

Як зазначає В.В. Ягупов [14, 7], показниками професійної компетентності фахівця є не тільки знання, уміння, навички, які формують загальний професійний інтелект, але і професійна позиція та індивідуально-психічні особливості фахівця.

Під час формування підходу до визначення рівня сформованості професійної компетентності нами було враховано, що вибір критеріїв має узгоджуватися із структурою досліджуваної компетентності та відображати стан сформованості її компонентів.

У результаті аналізу наукової літератури та досвіду практичної діяльності, відповідно до структури досліджуваної компетентності нами були виділені наступні критерії, які дають змогу визначити рівень сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини: *мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний*.

З'ясуємо їхню сутність. *Мотиваційно-ціннісний* критерій характеризує особисте ставлення молодшої людини до навчання; мотивацію до майбутньої професійної діяльності; розвиток рефлексивних здібностей; сформованість готовності до навчання; готовність до навчання у продовж життя.

Когнітивний (знансвий) критерій відображає: рівень засвоєння майбутніми фахівцями знань з лабораторної медицини; міцність та засвоєння знань; виконання професійно-орієнтованих завдань; розвиток творчої та пошукової-дослідницької діяльності.

Діяльнісний критерій характеризує: сукупність умінь та навичок, якими має володіти студент при професійній підготовці у ВНЗ; здатність застосовувати отримані знання та уміння при здійсненні професійної діяльності.

На основі виділених критеріїв ми визначили рівні сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної діагностики: *низький, середній, достатній, високий*.

Низький рівень сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини характеризується наявністю мінімальних знань із дисциплін загальної та професійної підготовки, необхідних для розв'язання простих, стандартних завдань під керівництвом викладача. Знання носять несистематизований характер. Недостатнє розуміння можливості використання отриманих знань та вмінь у майбутній професійній діяльності. Орієнтованість на набуття багатофункціональних комплексних умінь практично відсутня. Трансформація умінь з однієї до іншої діяльності майже не простежується.

Середній рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з лабораторної діагностики характеризується вмінням використовувати набутий комплексний досвід для вирішення фахових завдань, як правило, у стандартних ситуаціях. Наявна достатня автоматизованість предметних та фахових навичок. Предметні знання частково систематизовані, однак недостатньо інтегровані. Простежуються труднощі у застосуванні набутих знань у нетипових навчальних та виробничих ситуаціях. Недостатньо розвинуті навички самоосвіти. Відзначається недостатньо глибоке розуміння значення навчальної та професійної діяльності.

Достатній рівень сформованості професійної компетентності характеризується ґрунтовним володінням знаннями із загальної та професійної підготовки. Студенти володіють систематизованими інтегрованими знаннями, використовують їх у типових ситуаціях. Зростає усвідомлення значення отриманих знань для досягнення професіоналізму в майбутній діяльності. Студент спроможний самостійно здобувати нові фахові знання та застосовувати їх у практичній діяльності.

Високий рівень сформованості професійної компетентності характеризується глибокими, системними знаннями з навчальних дисциплін. Студенти здатні інтегрувати набуті теоретичні знання з навчальних дисциплін. на практиці, практична робота має дослідницький характер. У студентів сформовані уміння самостійно оцінювати, різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти та відстоювати особистісну позицію. Спостерігається розуміння механізмів самовдосконалення у майбутній професійній діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Професійна компетентність є складним динамічним утворенням, формування якої розпочинається у процесі навчальної діяльності у закладах системи ступеневої професійної освіти і триває впродовж усієї професійної діяльності фахівця. Окреслені у роботі критерії, показники та рівні оцінювання сформованості професійної компетентності дозволяють визначити стан та прогнозувати динаміку формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини, що дозволить оптимізувати навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисюк Л.О. Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін [текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Леся Олександрівна Борисюк; Хмельниц. гуманітар.- пед. акад. – Хмельницький, 2016. – 20 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / укл. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Галімов А.В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом: монографія / А.В. Галімов. – Хмельницький: в-во Нац. академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2004. – 376 с.
4. Горкуненко П. Формування професійної компетентності викладача педагогічного вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації в контексті загальноєвропейської інтеграції / П. Горкуненко // Нова педагогічна думка. – 2010. – №1. – С. 12-15.
5. Горобець С.А. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста / С.А. Горобець // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 31. – С. 106-109.
6. Зязюн І.А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи [текст] / І.А. Зязюн. // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи. – К.: Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10-18.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [текст] / під заг. ред. О.В. Овчарук // Бібліотека з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
8. Махновська І.Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти [текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І.Р. Махновська. – Житомир: Житомирський ДУ ім. І. Франка, 2015. – 20 с.
9. Павлютенков Є.М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях) / Є.М. Павлютенков. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 128 с.
10. Професійна освіта: словник / уклад. С.У. Гончаренко [та ін.]; за ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 308 с.
11. Радзівська І.В. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін [текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І.В. Радзівська; НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти. – К.: 2011. – 20 с.
12. Савченко О.П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі / О.П. Савченко // Е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/. – Назва з екрану.
13. Фурман Т.Ю. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців економіки та підприємства в процесі вивчення економічних дисциплін [текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тарас Юрійович Фурман; Нац. авіаційний ун-т. – К., 2012. – 19 с.
14. Ягупов В.В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В.В. Ягупов, В.І. Свистун // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – К.: КМ Академія, 2007. – Т. 71. – С. 3-8.
15. Введенський В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В.Н. Введенський // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51-55.
16. Монахов В. Педагогическое проектирование – современный инструментальный дидактических исследований / М. Монахов // Школьные технологии. – 2001. – № 5. – С. 5-7.
17. Этнопедагогическая компетентность педагога критерии, показатели и уровни сформированности / В.К. Кузьмин, Д.А. Крылов, В.А. Комелина, Н.В. Кузьмин // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – / URL: <http://www.science-education.ru/119-14991>. – Назва з екрану.

О.И. ЛЮБИНСКАЯ. КРИТЕРИИ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ ЛАБОРАТОРНОЙ МЕДИЦИНЫ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Резюме. В статье раскрываются критерии сформированности профессиональной компетентности будущих бакалавров лабораторной медицины. Для мотивационно-ценностного, когнитивного, деятельностного критериев установлены соответствующие показатели, а также уровни сформированности – низкий, средний, достаточный, высокий. Проанализированные показатели, критерии, уровни дадут возможность констатировать реальное состояние и предвидеть динамику формирования профессиональной компетентности будущих бакалавров лабораторной медицины в условиях подготовки в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, бакалавр лабораторной медицины, критерии, показатели, уровни сформированности.

O.I. LYUBINSKA. CRITERIA RANGE OF FORMATION PROFESSIONAL COMPETENCE OF BACHELORS ON LABORATORY MEDICINE DURING PROFESSIONAL TRAINING PROCESS

The summary: The article reveals an idea of criteria range concerning formation of professional competence of Bachelors on Laboratory Medicine. It is noted that for the whole motivational, cognitive and active criteria range had been set appropriate determinants and identified levels of professional formation such as low, average, sufficient and high. Analyzed by the author determinants, grounded standards and levels will make it possible to determine the current situation and predict dynamics on formation the professional competence of Bachelors on Laboratory Medicine during their training in universities.

Key words: professional competence, Bachelor on Laboratory Medicine, criteria range, determinants, formation levels.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Н.Б. Грицай.

Одержано редакцією 22.03.2017 р.